

Svar på remiss om delar av betänkandet SOU 2024:35 En fram tid för alm och ask (2022:795)

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Gotlands län instämmer i förslagen i remissen, i sin helhet. Det vill säga att Skogsstyrelsen får ett långsiktigt uppdrag och öronmärkta medel för att bekämpa almsjuka på Gotland samt ett regelverk som i alla delar tryggar Skogsstyrelsens mandat för bekämpningen. I första hand genom en ändring i växtskyddsförordningen och i andra hand med hjälp av lagstiftningen för främmande invasiva arter (IAS) om förstahandsalternativet inte visar sig genomförbart.

Vi anser vidare att:

- Bevara den gotländska almpopulationen och dess biologiska mångfald genom bekämpning av almsjuka har högsta prioritet.
- Ändrad lagstiftning bör innehålla krav på automatiserad spårbarhet av smittat almvirke genom exempelvis geo-refererade bilder.
- Brott mot regelverket behöver resultera i sanktioner med relevant vite.
- Förädlingsprogram för resistent lundalm men även skogsalm och ask samt utplantering av dessa bör genomföras skyndsamt.
- Betänkandets förslag om almsjukebekämpning på Gotland, förädling och utplantering av resistent alm och ask bör föras in i Sveriges nationella restaureringsplan till 2026 (Restaureringsförordningen).

Levande almpopulation har högsta prioritet

Av betänkandet framgår att insatser för att bevara den levande almpopulationen på Gotland, troligen den sista i sitt slag i Europa, har högsta prioritet och remissen fokuserar på detta. Vi instämmer i analysen och förslaget 9.3.

Utan levande almar med dess mängd av följearter som kan sprida sig i landskapet, ett levande kulturarv med anor från folkvandringstiden och de ekosystemtjänster som en naturlig population kan erbjuda, finns inte mycket kvar att bygga almens framtid på. På Gotland finns fortfarande allt detta.

Resistensförädling av almar och askar (Betänkandets förslag 9.3, 9.5 och 9.8) är dock mycket angeläget och bör påbörjas parallellt med den fortsatta almsjukebekämpningen på Gotland. Vi anser att resistenta lundalmar och askar skyndsamt behöver planteras på strategiska platser i landskapet för att stärka den naturliga lundalmspopulationen respektive askpopulationen (ämnet berörs i 5.2 och 6.3). På så vis kan de hotade arter som är beroende av alm och ask spridas och etableras på träd som kan bli långlivade. Dessa träd kan i sin tur fungera som följearternas språngbräddor in i framtiden då de resistenta träden spritt sig i trädpopulationerna.

Det är viktigt att lundalm prioriteras i resistensforskningen då den utgör majoriteten av almarna på Gotland. Stora investeringar i lundalm har skett genom bekämpningsprogrammet vilka riskerar att gå till spillo om bekämpningen upphör. Lundalm har även goda egenskaper och är användbara i klimatanpassningsarbetet. Lundalmen har hög tolerans mot torka, blåst och översvämning, något som exempelvis nyttjats historiskt för att skydda Visby mot havet, genom plantering i strandklapper och i Almedalen.

Ändrad lagstiftning

5.3.2 Punkter som tas upp under *Vad kommande lagstiftning bör adressera*, belyser ämnet väl. Det är viktigt med en tydlig lagstiftning och information till Gotlands markägare såväl bofasta som sommarboende och aktörerna inom de gröna näringarna. Alla behöver känna till vad som är tillåtet eller inte och hur en korrekt hantering av smittat almvirke ska gå till.

Utgångsläget är att markägaren äger trädet och Länsstyrelsen ser positivt på insatser som leder till att almvirket kommer till användning i snickerier eller liknande, vilket kan bidra till att

utveckla Gotlands näringsliv. Men det finns fortfarande en del oklarhet kring det sjuka trädets värde och hur avräkning ska ske när staten träder in i markägarens ställe för att sanera. Ska avräkning för fällning, skotning och barkning ske individuellt utifrån de faktiska omständigheterna och platsens läge eller som genomsnittlig, beräknade schabloner?

Underlag till en eventuell, framtida ersättningsmodell kan till viss del hämtas i den Samhällsekonomisk analys av almsjukan, bilaga 2.

Tydlighet i lagstiftningen kan ske genom de generella föreskrifter som Skogsstyrelsen ges bemyndigande om att ta fram, men det är ytterst viktigt att Skogsstyrelsen kan fatta enskilda beslut innan regelverket är på plats och att beslut verkställs omedelbart så som anges i betänkandet.

För att regelverket ska få avsedd verkan behöver tillsynsmyndigheten möjlighet att döma ut sanktioner. I växtskyddslagens kan beslut om föreläggande med vite för överträdelse fattas. Vitesbeloppen bör överstiga eventuell vinning av överträdelsen respektive bekosta rättelseåtgärd, vilket berörs på sid 165.

När det gäller krav på geografisk spårbarhet samt dokumenterad hantering av smittat almvirke, behöver tillsynsmyndigheten kunna automatisera kontrollfunktionen. Administrationen måste ske kostnadseffektivt för att saneringsarbetet, kontroll och eventuella tvångsåtgärder ska kunna utföras innan almsplitborren svärmar och almsjukan sprids på nytt. Exempelvis kan georefererade bilder användas, vilket är samma teknik som Jordbruksverket tillämpar vid kontroll av åtaganden inom miljöstöd i lantbruket. Ytterligare en fråga som behöver redas ut är på vem kravet på återplantering faller. Hittills har det framför all rört sig om alléer (sid 129), men det kan även handla om andra biotopskydd, kyrkogårdar eller skyddade kulturmiljöer. Till skillnad från betänkandets resonemang anser Länsstyrelsen att det önskvärt att ädellövträd ersätts med ädellöv, oavsett om regleringen via Växtskyddslagen lyder över ädellövskogslagen i Skogsvårdslagen.

5.3.3 På sid 163 framgår att Växtskyddslagen kan användas för att ställa krav på begränsningsåtgärden under förutsättning att föreskrifter och beslut bedöms vara samhällsekonomiskt effektiva. **10.1 och 10.2** ger en tillräckligt bra bild av samhällsekonomiska nyttor av alm och kostnader för almsjukan. Länsstyrelsen håller med om bedömningen att de samhällsekonomiska vinsterna är större än kostnaderna för bekämpningen och att Växtskyddslagen därför kan tillämpas. Denna del av betänkandet inklusive bilaga 2 har dock vissa brister och var svår att förstå. Exempelvis används inte kostnadsberäkning per tidsperiod konsekvent utan växlar mellan 15 år respektive 20 år. Att inte ta med kostnad för upparbetning av almsjuka träd på skogsmark är ett misstag. Många döda träd kan ge upphov till svårt stormskadad skog med särskilt behörighetskrav för personer som får säkra skogen innan ordinarie skogsskötsel kan genomföras. Jämför bestånd i mittlandskogen på Öland som lämnats utan åtgärd.

Allmänna synpunkter

Betänkandets förslag ligger rätt i tiden och väl i linje med EU:s strategi för biologisk mångfald och den nyligen antagna restaureringslagen. Den senare syftar till en långsiktig och varaktig återhämtning av resilienta ekosystem med biologisk mångfald.

Bekämpning av almsjuka bör betraktas som en restaureringsinsats som förbättrar almpopulationens förutsättningar och förhindrar en snabb förlust av ädellövskog med alms. Om almsjukan släpptes lös skulle vi förlora 95% av 2,5 miljoner almar inom en tioårsperiod med stora landskapsförändringar som följd.

Restaureringslagen innehåller ett mål om plantering av tre miljoner träd, utifrån principen att plantera och odla rätt träd på rätt plats och för rätt ändamål.

Länsstyrelsen önskar att utredningens förslag om almsjukebekämpning samt plantering av resistent alm och ask lyfts in i Sveriges nationella restaureringsplan som ska vara klar 2026.

Då Skogsstyrelsen redan i dag planterar och följer upp ersättningsträd i biotopskyddade alléer där sjuka almar tagits bort, se vi gärna att Skogsstyrelsen och Artdatabanken, ges ett pilotuppdrag att synkronisera befintlig registrering med EU:s nya webbaserade trädräkningsverktyg (Restaureringsförordningen).

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Charlotte Petri Gornitzka med naturvårdshandläggare Annika Forsslund som föredragande. I den slutliga handläggningen har också enhetschef Olof Karlsson och länsjurist Petter Rimfors medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.